

TEMA

Framåt på landsbygden

Strukturförändringen kräver alerta företagare, rådgivning och intressebevakning

Mats Nylund, centralförbundsordförande
Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC)

Under hela 2000-talet har strukturförändringen på landsbygden varit snabb. Antalet gårdar minskar och åkerarealen per gård ökar. I de norra och i östra delarna av Finland finns redan nu kommuner och byar där de aktiva odlarna är så få att priset på åkermark sjunkit och bankerna har blivit försiktiga med att godta inteckningar i åkermark som säkerhet. Svenskfinland kommer att vara en betydande livsmedelsproducent i framtiden men strukturutvecklingen är mycket snabb också här.

Kantar TNS presenterar var annat år en rapport över jordbrukets framtidsutsikter i Finland. Till den senaste rapporten har förfrågningen gjorts under våren 2024. Materialet samlas från ett stort antal gårdar som tillfrågas om sina framtidsplaner. Undersökningen täcker hela landet och alla produktionsinriktningar. Tillförlitligheten för deras prognoser är hög, och det är möjligt att från materialet se specifikt hur utvecklingen i de finlandssvenska områdena förväntas vara. Vi kan se att Svenskfinland också framöver kommer att ha en stark och betydande livsmedelsproduktion, och med olika tyngdpunkt i olika områden.

År 2024 har vi ännu ungefär 40 000 gårdar i Finland med en medelareal på 57 hektar.

Var tredje gård planerar avveckling

År 2032 säger jordbrukarna själva att vi kommer att ha knappt 27 000 gårdar kvar. Då uppgår medelarealen till 85 hektar per gård. En tredjedel av gårdarna planerar att avsluta verksamheten inom sju

år. Ser man på gårdarna som är kvar 2032 är förändringen ännu mer drastisk. Då finns det cirka 2 200 gårdar med över 200 hektar, och de odlar en fjärdedel av åkerarealen. Totala antalet gårdar som odlar över 100 hektar prognosticeras till 7 400 st och de odlar hela 56 % av all åker.

Ännu snabbare förändring i husdjurssektorn

Ser man på husdjurssektorn är förändringarna ännu snabbare. Antalet mjölkgårdar är nu drygt 4 000 men kommer att ha halverats till ca 2 000 gårdar fram till 2032. De specialiserade nötköttsgårdarnas antal skulle mera än halveras. Antalet svingårdar minskar med 10 % i året fram till 2030 för att sakta in lite efter det. Undersökningen räknar med att 55 % av dagens gårdar är kvar i sektorn 2032, vilket är en radikal minskning.

Den här statistiken är värd att begrunda för den kommer att påverka livet och verksamhetsförhållningarna för de finlandssvenska bönderna och landsbygdsbefolkningen. De stora gårdarna blir fler och större och skillnaden mellan olika gårdar fortsätter att öka. De investeringar som krävs på växande gårdar är mycket omfattande. Böndernas egna framtidsplaner förutspår alltså en radikal strukturförändring.

Även våra organisationer måste beakta förändringen om vi ska vara aktuella och intressanta framöver. Jag säger våra eftersom SLC:s jordbrukarmedlemskår är i stort sett identisk med SLF:s och lantbruks- och hushållnings-sällskapens kunder. Intressebevakningen måste bli effektivare och organisationerna måste anpassa sig till ett minskat medlemsantal. Färre

gårdar betalar medlemsavgift och antalet potentiella kunder för rådgivningen minskar. Inkomstbildningen på de mindre gårdarna kommer till en allt större del att komma ytterom gården. De stora gårdarna kommer att fokusera på en hög produktionsnivå, på marknadsintäkterna och på att hålla produktionskostnaderna i styr. För rådgivningsorganisationen innebär det att kraven på högklassig rådgivning ökar. Vi måste helt enkelt vara beredda att kontinuerligt se till att våra organisationer utvecklas i samma takt som omvärlden, som våra medlemmar och som våra kunder.

Behovet av inhemsk mat minskar inte. När färre gårdar ska producera maten, på en större areal, med flera djur men med färre händer så måste man arbeta effektivare.

Betydelsen av intressebevakning ökar

Betydelsen av landsbygdsnäringarnas intressebevakning minskar inte, den ökar i takt med urbaniseringen. När färre gårdar än tidigare ska upprätthålla organisationer som ska bevaka en alltmer omfattande lagstiftning, kamp om budgetresurser och marknadsandelar. När färre men större gårdar köper rådgivningstjänster så kommer de att kräva den bästa och den nyaste kunskapen som finns att tillgå, och då ska vi kunna leverera den. Organisationerna måste bli effektivare då medlemmarna och kunderna blir det!

Effektiva organisationer stärker vår konkurrenskraft – och det behövs minsann nu!

Rådgivningen gynnar Finlands välfärd

Nina Sevelius, utvecklingschef för trädgårdsproduktion
Arto Vuollet, sakkunnig inom trädgårdsproduktion
Annika Grannas, utvecklingschef för ekonomi och företagsledning
Svenska lantbrukssällskapens förbund

Som det står i regeringsprogrammet är ett lönsamt jordbruk en förutsättning för en fortsatt finländsk livsmedelsproduktion. Den inhemska livsmedelsproduktionens hållbarhet och konkurrenskraft går hand i hand. För att förbättra lönsamheten och lösa kassakrisen bör åtgärder vidtagas, men vilka är de åtgärder som har effekt och vilken är rådgivningens roll i detta?

Rådgivningens roll är att hjälpa och stöda jordbruks- och trädgårdsodlarna i deras beslutsprocesser med kunskap mellan forskarna och odlarna. Därmed bör rådgivningen och rådgivarna delta i olika arenor och plattformar inom hela livsmedelssektorn för att kunna fungera som en katalysator för strategiska val på odlingsföretagen – alltså kunna hjälpa till att välja rätt i olika situationer. Tillgången på rådgivning har alltså en central roll i att stärka trädgårds- och lantbruksföretagen så att de utvecklas med vårt samhälle.

Följande text baserar sig på intervjuer med de svenskspråkiga rådgivningsorganisationernas (Finska Hushållningssällskapet, Nylands Svenska Lantbrukssällskap, Ålands Hushållningssällskap och Österbottens Lantbrukssällskap) direktörer, rådgivare, försöksverksamhetens personal och lantbruks- och hushållningssällskapens kunder.

Landsbygden bör vara bobar

För att landsbygden ska hållas levande och utvecklas var nog alla svarande överens om att det behövs människor. För att människorna ska verka på landsbygden bör den vara bobar, det vill säga det behövs infrastruktur som vägar och dataförbindelser som är i gott skick likväl som service såsom butiker, skolor och daghem för dem som bor och arbetar där. Även allmänna färdmedel behövs – åtminstone

i någon mån. Det är också viktigt att de som bor på landsbygden kan få sin utkomst därifrån; ett sätt att få sin utkomst är att vara landsbygds- och trädgårdsföretagare och därmed odla mat åt hela Finlands befolkning. Ett lönsamt jordbrukssamhälle ger kringeffekter åt det övriga samhället och hela byn och samhället blir mer attraktivt och hålls levande. Många lantbruks- och trädgårdsföretag har även anställda och kan på så sätt öka möjlighet till sysselsättning för övriga som bor i närheten.

Viktigt att kunna träffas fysiskt

Under pandemin märktes det särskilt att många människor vill bo på landsbygden bara där finns sysselsättning. Det som inte bör glömmas är att människan är en social varsel och människorna bör ha något/några forum att träffas runt, det kan vara ungdomsföreningar, idrottsföreningar, jaktlag, marthor etc. För detta behövs personer som är villiga att arbeta för det gemensamma och samtidigt ta med sig övriga bybor i den gemensamma verksamheten.

Det är roligare att träffas fysiskt och att göra saker tillsammans och samtidigt utvecklar man ofta den gemensamma vardagen och verksamhetsförutsättningarna för alla i byn.

Verklighet och utmaningar på gårdarna

För den enskilda företagaren är ändå lönsamheten den viktigaste frågan för att bibehålla framtidstron. Företagandet bör vara ekonomiskt hållbart för att man ska kunna fortsätta sin verksamhet med att producera inhemska livsmedel och bo på landsbygden. För många lantbruks- och trädgårdsföretagare idag är ekonomin en stor utmaning, intäkterna har inte alls gått upp i samma omfattning som kostnaderna. I det fallet måste

Utöver experthjälp kan rådgivare vid behov fungera som ett bollplank.

man antingen fokusera på att få upp intäkterna eller att få ned kostnaderna för att kunna fortsätta verksamheten. Intäkterna är beroende av priset på produkten man säljer och på mängden försäljningsduglig vara.

Priset på produkten beror både på vart man säljer, hur mycket av varan i fråga det finns till försäljning, hur stor aktör man är på marknaden och många andra faktorer. Det skulle vara viktigt att alla respekteras som en

Arbetsstillfällen på landsbygden är viktiga men också annan sysselsättning för att göra samhället mera attraktivt.

likvärdig samarbetspartner, alla ska finnas på samma startlinje, även jordbrukaren som är en liten aktör gentemot handelskedjorna. Samtidigt borde de enskilda odlarna alltmera samarbeta, t.ex. genom producentorganisationer, för att bli en större aktör på marknaden och mera jämlikt kunna förhandla om priset.

Kombination av odling och andra tjänster kan löna sig

Kostnaderna försöker man många gånger få ner genom allt större enheter. Under de senaste årtiondena har jordbruken koncentrerats till större helheter och småskaligheten från förr försvinner.

Men i vissa fall, som t.ex. i Åbolands skärgård med stora avstånd, kan småskalighet vara en framgångsfaktor, det kan löna sig att nischas sig, agera lokalt och utnyttja alla synenergier som finns. Det finns ännu många outnyttjade resurser för att utveckla en fungerande kombination av odling och övriga tjänster (entreprenad) såsom tjänster till turisterna (t.ex. byggarbete).

Lantbruksföretagaren är alltså idag ofta en mångsysslare som försöker öka sina intäkter på olika sätt. Många gånger kan det vara utmanande – t.ex. turism och lantbruk kan vara svåra att kombinera eller åtminstone att skötas av samma ansva-

riga person eftersom det är under samma tidsspann som säsongerna sammanfaller.

Världen förändras allt snabbare

Lantbrukaren behöver även anpassa sig till vår allt mera föränderliga värld. Det gäller alltså att anpassa odlingen till förändrade väderförhållanden (val av odlingsgröda och sort) likväl som till förändrade konsumtionsvanor och marknadslägen (nya grödor). För att åstadkomma lönsammare odling behöver vi också kunna ta in olika lösningar inom precisionsodling t.ex. delad gödslingsgiva och gödsling enligt platsanpassat behov eller precisionskalkning enligt variationerna i fältet.

Det finns massor med information tillgängligt för den enskilda företagaren bl.a. gällande odlingsmetoder, nya växtsorter och -arter och maskinförsäljare men ändå konstaterar många företagare att hen ofta gör som hen gjort tidigare och att det är utmanande att göra förändringar i sin verksamhet.

Stöd och förståelse för odlarens vardag behövs

För att få till stånd en förändring behövs stöd och sparring och det är det som jordbrukaren främst vill ha av sin rådgivare. De behöver någon som kan förstå deras vardag och hjälper dem med helheterna i deras företag. Vilka förändringar lönar det sig att göra och vilka måste göras för att man skall uppfylla myndigheternas krav gällande bland annat stöd och personalfrågor.

En jordbrukare ska kunna behärska många olika saker som tex. myndighetsregler, ekonomi, teknik, växtodling och husdjur. Runt jordbrukaren finns många som direkt eller indirekt påverkar jordbrukarens liv och verksamhetsförutsättningar. Det är allt från bankerna, stödreglementen med krav på odling och dokumentation, pensionsalternativ och så vidare. Och när många av dessa regler regelbundet ändras upplevs det besvärligt av jordbrukaren och då

Bild: Jan-Erik Back

kan orken lätt tryta. Det blir lätt oskäligt komplicerat för jordbrukaren som då lever i en stress över att hen missar viktig information.

Producenterna borde ges en större möjlighet att bedriva jordbruk och att känna att de behärskar den biten. Sen borde resten vara stödfunktioner och rådgivning. Åtminstone några odlare som svarade önskade att få fokusera mera på själva odlingen och inte behöva använda så mycket tid som de gör idag på olika regler. Jordbrukaren har ofta en känsla att de kanske missat något väsentligt.

Vilken är då rådgivningens roll?

Rådgivningen ska hjälpa att utveckla och förbättra speciellt gårdarnas ekonomi genom att hitta lösningar och modeller som hjälper företagarna med familj att bo och verka på landsbygden. Det här kan rådgivningen göra genom att förmedla kunskap, ny teknik, personalfrågor, marknadsinformation, samt ge verktyg och informera om lyckade projekt på annat håll. Rådgivningen kan också berätta om stöd och hur gården bäst kan dra nytta av de stödformer som finns, informera om regler och lagar

Bild: Annika Söderholm-Emas

Jordbrukaren ska behärska många olika saker, utöver bl.a. förståelse av ekonomi och teknik, är det viktigt att ta hand om produktionsmiljön och där är t.ex. jordhälsan av yttersta vikt.

som gäller företagaren, ta någon roll i att skaffa projekt-pengar för olika projekt och gemensamma satsningar, ha koll på detaljer (bl.a. krav på djurhållning inom ekologisk odling) och informera odlaren om dem.

Rådgivningens roll kan vara mångfacetterad och den kan t.ex. även hjälpa till med pris-sättning. Projektet Eko+ har exempelvis jobbat för att fair play ska gälla inom handeln med ekoprodukter d.v.s. att vinstpåslaget på produkterna ska vara rimligt.

Landsbygdsrådgivningen ska alltså se på odlingen i ett större perspektiv än vad odlaren har. Den ska hjälpa jordbrukaren med att se vad hen ska satsa på, vad olönsamt ska lämnas bort och se vad hen ska prioritera – alltså vara en sparringpartner. Odlaren kan lätt bli inne i sin egen bubbla. Rådgivningen ska också aktivt bidra till att förverkliga de idéer som finns och inspirera till anpassning och utveckling för att bygga stabila och hållbara gårdar och verksamheter på landsbygden.

Rådgivningens roll är alltså att tillsammans med odlaren hitta de mest kostnadseffektiva lösningarna, och med hjälp av försöksresultat kunna presentera de optimalaste grödorna och sorterna för odlaren. Rådgivningens roll kan också vara att hjälpa odlaren att börja implementera precisionsodling på

Bild: Pixabay.com

odlarens gård och hitta de olika lösningarna som gynnar odlaren. Det kan handla om att tolka insamlade data (biomassakartor m.m.), utvärdera marken skick och hur den kan förbättras (dränering, kalkning m.m.) samt att hjälpa att ta i bruk olika tekniska lösningar inom precisionsodlingen.

Nytan med försöksverksamhet

Rådgivningen ska testa och förmedla tillämpningar som förbättrar skörd och ekonomi samt miljö och klimatåtgärder. Rådgivningsorganisationernas försöks- och demonstrationsverksamhet hjälper till att ta fram nya grödor och nya metoder, testa sorter och odlingsåtgärdernas lönsamhet så att

alla bönder inte behöver göra samma försök och misstag. Försöksverksamheten testar också forskningens resultat i praktiken före bönderna behöver göra det, de är många gånger även mycket viktiga kunskapscentrum speciellt i sina närområden. En mycket viktig del av försöksverksamheten är också att ta fram försöksdata som grund för rådgivningen. De svenska rådgivningsorganisationerna har flera sådana viktiga kunskapscentrum – när det gäller växtodling är det Västantkvarn Gård i Ingå och när det gäller frukt är det Ålands hushållningssällskaps demonstrationsodlingar i Jomalaby och i Västankräsk. Nu har även Finska Hushållningssällskapet startat upp demonstrationsodlingar i samarbete med Axxell, Bru-

saby på Kimitoön där de tar fram nya sorter och testar nya odlingsmetoder.

Den här försöksverksamheten är viktig på många sätt; den är bas för odlarträffar och -möten och det är lätt att föra diskussioner vid försöksrutorna. Det blir samtidigt en typ av grupprådgivning och en plats där unga och gamla diskuterar och lär sig av varandra på ett otvunget sätt. Här kan odlare, rådgivare, studerande och övrigt branschfolk lära av varandra och få nya idéer för sin verksamhet. Försöksverksamheten ger rådgivningen ett stort nätverk av både kommersiella och icke kommersiella organisationer. Nätverket finns både inom Finland men även utomlands, speciellt i Norden och Nordeuropa men även vidare ut i världen.

Rådgivarens roll

Rådgivarens roll har utvecklats genom åren och utvecklas hela tiden. Det gäller för rådgivarna att hålla sig uppdaterade för att kunna hjälpa jordbrukarna. De flesta bönderna väntar sig experthjälp när de kontakter en rådgivare men samtidigt även någon som kan fungera som ett bollplank. För att vi ska ha tillgång till goda rådgivare med tillräcklig kunskap är det viktigt att både blivande, nya och även äldre rådgivare får möjlighet att uppdatera sin kunskap och sina färdigheter.

NSL bedriver försöksverksamhet bl.a. i Ingå.

Rådgivaren är en mångsidig resurs

Odlaren kan själva hitta mycket information på nätet men det kan vara svårt att sälla i all den information som finns tillgänglig. Bönder-

na behöver ofta en rådgivare för att sälla bort saker som är mindre viktiga och lyfta fram vettiga saker som lönar sig ekonomiskt. Rådgivaren är alltså en mångsidig resurs för odlingsföretaget, med roller som sträcker sig från

**VI FÅR
LANDSBYGDEN
ATT VÄXA**

ProAgria
www.slf.fi > organisationen > tjänster

teknisk expertis och ekonomisk rådgivning till hållbarhet och riskhantering. Rådgivarnas arbete bidrar till att förbättra företagets effektivitet, lönsamhet och långsiktiga hållbarhet.

Lantbruksrådgivning gynnar inte bara bönder och trädgårdssodlare direkt, utan har också bredare fördelar för hela Finlands befolkning. Lantbruksrådgivningen hjälper lantbrukaren att optimera sina produktionsmetoder och därmed en stabil tillgång på inhemska livsmedel.

Genom förbättrade jordbruksmetoder kan livsmedlens kvalitet höjas och användningen av resurser såsom energi, vatten, gödsel och växtskyddsmedel optimeras. Rådgivningen hjälper till att ta i bruk nya hållbara och klimatanpassade jordbruksmetoder som förutom att minska på användningen av resurser minskar på jordbrukets negativa miljöeffekter och ökar motståndskraften mot extrema väderförhållanden.

Lokalt producerat är klimatsmartare

Ett effektivt och produktivt jordbruk bidrar till den nationella ekonomin, ökar arbetstillfällena och stabiliteten på landsbygden. Lokalt producerade livsmedel innebär kortare transportsträckor,

vilket minskar utsläppen från transporter och bidrar till bättre luftkvalitet. Genom att stödja lantbrukare och trädgårdssodlare kan rådgivningen bidra till en levande landsbygd, vilket är viktigt för att bevara det finländska kulturarvet och den traditionella livsstilen.

Rådgivning gynnar hela befolkningen

Avslutningsvis kan vi konstatera att rådgivningen gynnar hela befolkningen genom att säkerställa tillgång till hälsosamma livsmedel, skydda miljön, stödja ekonomin och främja social och kulturell hållbarhet.

Framtidens landsbygd formas av tidsandan och människorna som bor där

Nora Backlund, specialsakkunnig för landsbygdspolitiska KERÄ-nätverket Svenska lantbrukssällskapens förbund

Landsbygden lever, förändras och anpassar sig för att möta de utmaningar och möjligheter som samhället den dagen erbjuder. Trots nedläggning och centraliseringsbeslut står landsbygdens viktiga grundpelare kvar. Där finns handlingskraft, företagsamheten och gemenskap.

Landsbygden är inte en homogen helhet som utvecklas på lika villkor i samma takt. Landsbygden är ett lapptäcke av byar, intressen, lösningar och utmaningar. Brokigheten är inte en nackdel utan en av landsbygdens styrkor. Lokala lösningar och initiativ leder till oväntade framgångar och lösningar som kan inspirera oss alla.

Vi själva formar framtidens landsbygd

Precis som staden genomgår landsbygden förändringar. Nostalgebilder från förr och barndomsminnen ersätts av nya verksamhetsmodeller och tillvägagångssätt. Det är en naturlig del av utvecklingen, och bilden av landsbygden behöver inte stanna i det förflutna.

Men låt oss leka med tanken om hur framtidens landsbygd kan se ut. Det är upp till oss att forma den, att bestämma vad som utgör ett gott liv på landsbygden. Drömmen om att någon kommer och återupplivar nedlagda tjänster och för-

Utbudet av tjänster formas efter kundernas ändrade beteende.

bättrar det som förfaller är en önskan som stundvis uppfylls när nya krafter är beredda att satsa. Men vi behöver inte sörja det som inte längre är som förr. I stället välkomnar vi nya verksamheter och möjligheter. Matbutiken kanske aldrig öppnar igen, men när gårdsbutiker öppnar för säsongen gläds vi extra mycket.

Då avstånden är längre ökar vår kreativitet och behoven vägs en extra gång. Ett argument som fungerar när vi

talar om konsumtionsvanor men låter snarare brutalt om vi talar vård. Ett smälare utbud bidrar till hållbara val, bruksvaror, kläder och möbler roterar och byter ägare lokalt, större redskap lånas i grannskapet och på kvällskurser lärs reparationsens ädla hantverk ut.

Tomma utrymmen kan bli nya mötesplatser

Utbudet av lokala tjänster förändras i takt med kundernas ändrade beteende

och behov, men landsbygden kan fortsättningsvis erbjuda det som är viktigt för dess invånare. Digitala lösningar kan ersätta stängda kontor, och de tomma utrymmena kan bli nya mötesplatser för gemenskap och kultur.

Framtidens landsbygd bo-sätts av drivna landsbyggare som aktivt väljer livsstilen, yrket, utrymmet eller gemenskapen som landsbygden möjliggör.

Bebodd landsbygd viktig för beredskapen

Landsbygden har också en central roll i vår självförsörjning och vår resiliens mot olika krissituationer. En bebodd landsbygd är av stor betydelse för vår beredskap och vår förmåga att hantera oväntade händelser.

Nora Backlund sköter den nationella koordineringen av Hållbarhetsveckan i Finland.

Frågan om vem som bestämmer och påverkar hur landsbygden formas är komplex. Det är en fråga för både de som bor där och beslutsfattarna. Gemenskapen och stödnätverken spe-

lar en viktig roll i att forma framtidens landsbygd. När människor arbetar tillsammans och stöttar varandra blomstrar landsbygden.

**Hållbarhets-
veckan**

Hållbarhetsveckan – ett exempel på landsbygdsutvecklande verksamhet

Hållbarhetsveckan är en årligen återkommande evenemangsvecka som ska vara en arena där organisationers hållbarhetsarbete synliggörs och öppnar upp för diskussion kring hållbarhetsfrågor i regionen. Tillsammans med föreningar, kommuner, företag och andra intresserade vill man skapa en evenemangsvecka där alla goda exempel på hållbarhetsarbete som görs på landsbygden lyfts fram. År 2025 ordnas hållbarhetsveckan 22-28.9.

Aktiviteter under veckan kan vara inom ekologisk, social eller ekonomisk hållbarhet, och kan t.ex. ske i form av verkstäder, föreläsningar, temadagar eller öppet hus-evenemang. Mera info: hallbarhetsveckan.fi

Finlands svenska 4H för ungas hållbara lärande

Bettina Lindfors, koordinator för utbildning och ledarstöd
Malin Vesterback, organisationskoordinator
Finlands svenska 4H

År 2025 firar Finlands svenska 4H 96 år av hållbart lärande. 4H finns för att barn och unga ska må bra i en trygg och meningsfull vardag. 4H-verksamheten främjar landsbygdens livskraft och ungas landsbygdskunskap. 4H-Akademien synliggör ungas hållbara lärande inom Fs4H. Att lära sig lära är en framtidskompetens.

Genom vår verksamhetsmodell Tre steg till arbetslivet lär sig barn och unga i åldern 7–29 år social kompetens, företagsamhet och arbetslivsfärdigheter. 4H:s starkaste resurs är de lokala 4H-föreningarna som engagerar närmare 3 800 4H-medlemmar i olika lärande aktiviteter. Tillsammans lyfts det breda barn- och ungdomsarbetet i Svenskfinland och på Åland.

Finlandssvenska mästerskapen i traktorprecision 2023 i Karleby.

4H:s verksamhetsmodell Tre steg till arbetslivet

Fs4H med 4H-föreningarna och samarbetsnätverk arbetar långsiktigt för att förbättra ungas välmående, främja varje barns rätt till hobby och lärande samt öka ungas sysselsättning och företagsamhet. 4H:s verksamhetsmodell "Tre steg till arbetslivet" främjar ungas aktiva medborgarskap.

Det första steget

Det första steget är gruppverksamhet för barn i åldern 7–12 år. Barnen deltar

i klubbar och läger med teman som mat, odling, djur, natur, skog, pyssel, traktor och äventyr. Den populära 4H Matskolan erbjuder hållbara matupplevelser, sunda matvanor och bondgårdsbesök. I år lanseras 4H Fiske-skolan som lyfter de hållbara lärande inom fiske och de blåa näringarna för nästa generation.

Det andra steget

Andra steget omfattar 4H-Akademien med utbildning och sysselsättande verk-

samhet för unga i åldern 14–17 år. Inom 4H-Akademien övar unga ledarskap, ges arbetslivsfärdigheter samt första insikter i landsbygdsnäringar.

De ungas lärande inom 4H synliggörs genom studiepoängsrekommendation som kan räknas till godo i den formella utbildningen på andra stadiet, digitala kompetensmärken för nytta vid jobb-sökande samt deltagande i nordiska och internationella 4H-aktiviteter. Den sysselsättande verksamheten ger

4H-unga lokalt en möjlighet att få sitt första jobb, handledning i arbete och möjlighet att tjäna egna pengar genom 4H-föreningarnas arbetspooler. 4H-föreningen kan likväl vara den unga hjälp- och klubbledarens första arbetsgivare.

Det tredje steget

Tredje steget ger 4H-unga i åldern 13–29 år möjlighet att starta småskaliga 4H-företag. Den unga lär sig nya färdigheter och kunskaper i entreprenörskap och kundservice genom att göra. Produktutveckling av 4H-företag pågår inom Fs4H i samarbete med 4H-föreningarna, för att möta den ökande efterfrågan bland unga i Svenskfinland.

Fs4H möter ökad efterfrågan på bildning och entreprenörskap

4H som hobby möjliggör för unga ett kontinuerligt lärande speciellt på landsbygden och i skärgården i Svenskfinland och på Åland.

Fs4H fortsätter satsa på kvalitet, samarbete och kommunikation för att säkerställa ett brett samhällsförtroende för 4H-verksamheten såväl lokalt som nationellt. Genom medverkan i nationella i samarbetsnätverk och kampanjer såsom Rejäl handling-säckinsamlingen, Närmatsdagen och Hållbarhetsveckan

Matskolan är en del av 4H:s matfostran där barn genom matlagning och gårdsbesök lär sig om matens väg från jord till bord.

erbjuder Fs4H och 4H-föreningarna de unga olika möjligheter till dialog, nätverkande och delaktighet i samhället.

Digitala kompetensmärken synliggör färdigheter

Fs4H:s utbildningsverksamhet samlas i 4H-Akademien som synliggör ungas hållbara lärande. I samarbete med SFV:s studiecentral erbjuder Fs4H utbildningar med studiepoängsrekommendationer och digitala kompetensmärken vilket gör det möjligt för unga att visa upp sina färdigheter, kunskaper och kompetenser konkret.

Ungas non-formella lärande inom 4H kompletterar det formella lärandet inom första och andra stadiets utbildning (såsom naturbruk). Det non-formella lärandet är målinriktat och organiserat. Fs4H som en central aktör inom fria bildningen gör skillnad för unga.

Den ökade efterfrågan på entreprenörskap och engagemang bland unga möts genom att ge dem möjligheten att starta och driva egna 4H-företag samt delta i utbildning som utvecklar deras företagsamhet. Engagemang inom 4H ger unga framtidskompetens.

Kompetensmärken

4H-Akademien erbjuder unga validerade utbildningar

4H-Akademien samlar de ungas hållbara lärande inom Fs4H. I ett samarbete mellan Svenska folkskolans vänners studiecentral och FS4H har 4H:s utbildningsverksamhet validerats. SFV:s studiecentral fungerar som officiell arrangör i och med sin status som läroinrättning och FS4H fungerar som förverkligare av utbildningsverksamheten. Alla validerade utbildningarna ingår i SFV:s studiecentrals undervisningsplan som hittas i e-grunder under fritt bildningsarbete.

Fs4H validerade utbildningar med studiepoängsrekommendationer (sp) ingår i 4H-Akademien och består av följande:

- **4H Körkortet till arbetslivet** (0,5 studiepoäng): För unga över 13 år som lär sig arbetslivskunskaper och stärker färdigheter i jobbsökande och kundservice.
- **4H klubbledarutbildningen** (2 studiepoäng): För medlemmar över 14 år som vill bli klubbledare i 4H-föreningar.
- **4H Trädgården** (2 studiepoäng): För unga över 14 år som vill arbeta med mindre trädgårdsarbete via 4H-föreningen eller sysselsätta sig själv.
- **4H Skogen** (2 studiepoäng): För unga över 14 år (16 år rekommenderat) som vill arbeta med mindre röjningsuppdrag i skogen och på tomter via 4H-föreningen eller sysselsätta sig själv.
- **4H Företagaren** (7 sp): För unga mellan 13–28 år som vill prova på småskaligt 4H-företagande.

Mera information: www.fs4h.fi

Greppa generationskiftet-projektet

Annika Grannas, utvecklingschef för ekonomi och företagsledning
Greppa generationsskiftet-projektledare
Svenska lantbrukssällskapens förbund

Under våren 2024 ordnades tre kurstillfällen på Backas Gård i Vanda för de som står inför en generationsväxling. Kursen blev fullsatt med 11 deltagare. Deltagarna representerade 5 olika gårdar och både de överlåtande och de övertagande parterna deltog från de flesta gårdarna. Temat för kurstillfällena var mjuka värden och deltagarna kunde sporra varandra och ge erfarenhetsutbyte.

På den första träffen behandlades stresshantering under ledning av Susann Rabb och Pia Franzén från Ta hand om bonden-projektet och den andra träffen behandlade relationer med Maria Sundblom-Lindberg, (familjeterapeut) som föreläsare. På den tredje och sista träffen föreläste Christoffer Ingo (lantbrukspolitiskt sakkunnig, SLC) om aktuella lantbruksfrågor. Mikaela Strömberg-Schalin (jurist, NSL) föreläste under temat Pappren i skick, och till sist berättade jordbrukarna Anna och Markus Johansson från Jonna gård i Borgå om sin generationsväxling. Projektledare Annika Grannas hade korta inlägg om startstöd, beskattning och pensionsalternativ vid tillfällena.

Generationsväxling handlar mycket om känslor

Så gott som årligen ordnas det generationsväxlingskurser med betoning på fakta i de olika landskapen i Svenskfinland. Återkommande ämnen är beskatt-

Kurstillfällen om generationsväxling ordnades i Vanda våren 2024

ProAgria Svenska lantbrukssällskapens förbund

GREPPA GENERATIONSSKIFTET

NSL

SLC

www.slf.fi > projekt

Tema för kursen: mjuka värden

ning, finansiering, startstöd, pensioner osv. Dessa ämnen är naturligtvis viktiga men en generationsväxling handlar även mycket om känslor. Situationen kan upplevas som stressande för hela familjen, både de som direkt berörs av generationsväxlingen genom ägarbyte, men också för de som indirekt berörs dvs. eventuella syskon och partners. Inom familjen påverkas relationerna väldigt

mycket. Alla roller byts på gården. Barndomshemmet kanske ändrar status till övertagarens hem och de som inte fortsätter på gården kan uppleva förändringen som svår och stressande. Vilken är deras roll och plats i det tidigare barndomshemmet?

Hur viktig kommunikationen är både före, under och efter generationsväxlingen poängterades. Ofta tror/antar man att man vet vad den

andra parten tänker men det kanske man inte gör. Det togs upp många gånger under kursens gång hur viktigt det är att man faktiskt uttrycker med ord vad man vill, hur man vill och med vem man vill. Det är också viktigt att man vågar fråga vad den andra parten tänker och upplever.

Kommunicera med hela familjen

Ett hinder för att generationsväxlingen ska bli framgångsrik kan vara bristen på kommunikation. Det gäller både den äldre och yngre generationen och man behöver komma ihåg att involvera hela familjen. De yngre behöver få kommunicera vad hen vill och vad hen har för framtidsplaner. De äldre behöver kunna släppa greppet och acceptera, kompromissa och respektera de yngres val och beslut. Det viktiga är inte att ha rätt utan det viktiga är att reda ut konflikter och gå vidare framåt. Vi:et är viktigare än jaget och det bibehålls genom ständig kommunikation.

Kursen var mycket omtyckt och önskemål om liknande kurser i framtiden framfördes. Projektet Greppa generationsskiftet upphör dock 31.12.2024 så inom ramen för detta projekt finns inte möjlighet att ordna fler träffar.

Målet med projektet har varit att skapa innehåll som ska fungera som praktiskt och psykiskt stöd för unga och

äldre jordbrukare som står inför eller planerar en generationsväxling. Projektets syfte var att fungera i utbildande och stödande syfte.

Innehållet har i huvudsak skapats och spridits digitalt. Alla kan gå in och se på SLF:s webbsida www.slf.fi/projekt/greppa-generations-skiftet och SLC:s webbsida <https://slc.fi/medlem/unga/generationsvaxling>. Där finns en digital bank av know-how om generationsväxling som process. På webbsidorna finns bl.a. generationsväxlingsguiden med mångsidig information om olika aspekter gällande generationsväxling. I guiden finns en ungefärlig tågordning hur man kan gå tillväga inför generationsväxlingen. Startstödet för unga odlare behandlas med alla dess villkor.

En stor bit är även beskattningen. Vid en generationsväxling är många skatter involverade: gåvoskatt, inkomstskatt och eventuell skatt på överlåtelsevinst. Dessutom kan överlåtelse- och mervärdesskattepåföljder ibland uppstå.

För att kunna beräkna skattepåföljderna behöver man förutom beskattningsreglerna även förstå hur gården värderas av Skatteförvaltningen. Det här är inte alldeles lätt och jordbrukarna kan t.ex. anlita de regionala lantbruks- och hushållningssällskapens ekonomirådgivare för att få hjälp med värdering och

beräkningar. I Lantbrukskalendern 2023 behandlas beskattningen vid generationsväxlingar noggrannare. Inga större förändringar har skett i beskattningen efter det. En ändring har skett i överlåtelseskatten men den betalas inte alltid i samband med generationsväxlingar. Om köparen beviljas räntestödslån för finansiering av köpet så behöver man oftast inte betala överlåtelseskatt. Vid övriga köp av fastigheter ska köparen nuförtiden betala 3 % i överlåtelseskatt. Tidigare var överlåtelseskatten 4 % men det ändrade för köp som gjorts fr.o.m. 12.10.2023.

På webbsidorna finns även föreläsningmaterial och seminarier inbandade som ännu i dagsläget är aktuella. Materialet för startstöd har uppdaterats med färskare information som framkommit efter föreläsningen. För den som är intresserad av podcaster finns det flera podcaster att lyssna på med olika ämnen. Även jordbrukares upplevelser av sin egen generationsväxling finns där med tankar kring hur de har upplevt generationsväxlingen och vad man bör fästa uppmärksamhet vid.

Projektägare var SLF och samarbetspartners Svenska lantbruksproducenternas centralförbund (SLC) och Nylands Svenska Lantbrukssällskap (NSL). Nylands NTM-central samt Stiftelsen Finlandssvenska Jordfonden har finansierat projektet.